

Uudet tuulet vastuullisen kuluttamisen tutkimuksessa

Henna Jyrinki ja Hanna Leipämaa-Leskinen

PÄÄKIRJOITUS

Kun lähetimme kirjoituskutsun nyt käsillä olevaan Kulutustutkimus.Nyt -lehden numeroon, pyysimme kirjoittajilta avauksia otsikolla "Uudet tuulet kulutustutkimuksessa!". Emme kuitenkaan aavistaneet, että kaikki kirjoittajien lähettämät "uudet tuulet" kytkeytyisivät tavalla tai toisella kuluttamisen vastuullisuuden teemaan. Nimittäin kukin artikkeleista rakentaa viimeistään johtopäätöksissä näkemyksiä siitä, kuinka arkisia kulutustoimia ja -rutiineita voisi muuttaa vastuullisempaan suuntaan tai kuinka vastuullisuus ilmenee tämän päivän suomalaisessa kulutusyhteiskunnassa.

Otsikon mukaisesti tässä teemanumerossa julkaistavat artikkelit etsivät juurikin *uusία* tapoja lähestyä vastuullisuutta. Jokaisessa lehden artikkelissa lähdetään liikkeelle siitä, että on jo tunnistettu niin sanottu green gap – ilmiö, jonka mukaan positiiviset asenteet ympäristöä kohtaan eivät välttämättä näy arkisissa kulutustoimissamme (esim. Black, 2010; Eckhardt, Belk & Devinney, 2010; Uusitalo, 1997). Tutkijoiden olisi siis syytä etsiä uusia tapoja lähestyä vastuullisen kuluttamisen haasteita, jos haluamme saada aikaan muutoksia. Nämä uudet tavat näkyvät nyt julkaistavien artikkeleiden erilaisissa tutkimusnäkökulmissa, erilaisissa tutkimusmenetelmissä ja erilaisissa teoreettisissa viitekehysissä.

Arkiset kulutustoimet ja vastuullisuus ovat lähtökohtana ensimmäisessä artikkelissa, jossa keskitytään erityisesti kuluttamisen vähentämisen problematiikkaan. *Henna Jyrinki, Hanna Leipämaa-Leskinen ja Pirjo Laaksonen* tarkastelevat nuorten aikuisten kokemuksia kuluttamisen välttämättömyydestä, nähden sen lopulta määrittävän, mihin saakka kuluttamista voidaan vähentää. Tutkimuksen aineisto koostuu kulutuspäiväkirjoista, joissa yliopisto-opiskelijat raportoivat välttämättömiksi ja ylelliseksi kokemiaan kulutustoimia. Tulosten mukaan nuoret kokevat valtaosan kuluttamisestaan välttämättömäksi, joten myös nykyisten kulutustoimien "vihertämistä" tarvitaan. Toisaalta ylellisyyस्कään ei välttämättä näyttäydy vastuullisuuden näkökulmasta ei-toivottuna vaihtoehtona. Ylellisyyden saamat sisällöt eivät automaattisesti johda materiaalsen kulutuksen lisääntymiseen, vaan voivat rakentua melko arkipäiväistenkin kokemusten varaan, kuten vaikkapa saunomisen tai elokuvien katselun.

Myös *Jussi Nyrhinen ja Terhi-Anna Wilska* pohtivat artikkelissaan vastuullisuutta ylellisen ja statushakuisen kuluttamisen rajapinnassa. Artikkelissa tarkastellaan, onko suomalaisessa kulutusyhteiskunnassa nousemassa uudenlaista statuskuluttamisen trendiä, jossa vastuullisuus ja luksus yhdistyivät. Tutkimus nojaa mittavaan kvantitatiiviseen kyselyaineistoon eritellen suomalaisten näkemyksiä kulutustavoistaan. Tutkijat nostavat esiin, että "perinteisen" statushakuisen kulutuksen rinnalle on kehityksessä sellainen vastuullisen kuluttamisen tyyli, ekologisuudesta ja eettisyydestä ollaan valmiita maksamaan, ja autenttisuus ja vastuullisesti tuotetut tuotteet koetaan ylellisiksi. Tutkijat pohtivat kuitenkin mahdollisia vaaranpaikkoja, sillä on mahdollista, että tämä niin kutsuttu vastuullinen luksus jää vain hyvin koulutettujen ja hyvätuloisten toteuttamaksi trendiksi.

Sen sijaan julkaisun kolmannessa artikkelissa *Vappu Id ja Pirjo Laaksonen* pureutuvat kaikkia kuluttajia väistämättä koskettavaan kulutuksen muotoon, rutinoituneeseen kuluttamiseen. Tutkijat haluavat kysyä, miten rutinoitunutta käyttäytymistä olisi mahdollista muuttaa kohti ympäristöystävällisempiä tapoja? Artikkelissa rakennetaan teoreettinen viitekehys, jossa esitetään erilaisia motiiveihin perustuvia vaihtoehtoisia "polkuja" rutinoituneen käyttäytymisen muokkaamiseksi ympäristöystävällisemmäksi. Tämän viitekehysten mukaan vastuulliselle käyttäytymiselle on olemassa monia arkisen elämän esteitä, joten myös keinot esteiden murtamiseksi rakentuvat erilaisiksi.

Tämänkertaisen lehden päättää *Visa Heinosen* katsaus, jossa myös käsitellään kulutuksen rutiineja arjen kontekstissa. Heinonen painottaa sosiologista ja historiallista näkökulmaa esitellessään erilaisia lähestymistapoja arjen ja kulutusrutiinien tutkimiseen. Rutiinit muodostavat suuren osan päivittäisestä toiminnastamme, ja kulutustutkimuksella olisi vielä paljon annettavaa niiden tutkimiselle. Katsauksen mukaan tätä ymmärrystä tarvitsemme erityisesti silloin kun haluamme vaikuttaa rutiinien vastuullisuuteen.

Kulutustutkimus.Nyt -lehden käsillä olevan numeron julkaisujen perusteella voidaankin nähdä, että moninaisia ratkaisuja vastuullisuuden toteuttamiseen ja edelleen tutkimiseen on jo nyt tarjolla. Yhtäältä voidaan pohtia, millä ehdoilla kuluttamista voitaisiin vähentää aina vain välttämättömään asti vai olisiko syytä pyrkiä ohjaamaan kuluttajien käyttäytymistä kohti uusia ympäristöystävällisempiä rutiineja. Toisaalta artikkeleissa rakennetaan uusia sisältöjä luksuskuluttamiselle, kävihän niistä ilmi, että myös vastuullisten valintojen kautta kuluttajalle tarjoutuu mahdollisuus statusviestimiseen, ja rakentuivathan useat luksukseksi koetut kulutuskokemukset immateriaalisuutensa vuoksi varsin ympäristöystävällisiksi. Yhtä kaikki, tämän teemanumeron perusteella näyttäisi siltä, että arkisten kulutustoimien tuntemus ja uudelleen suuntaaminen ovat avainasemassa etsittäessä uusia tuulia vastuullisuustutkimuksen kentälle.

Toivomme uusia ajatuksia herättäviä lukuhetkiä teemanumeron parissa!

LÄHTEET

- Black, Iain (2010) 'Sustainability through Anti-Consumption', *Journal of Consumer Behaviour* 9(6): 403–411.
- Eckhardt, Giana M., Belk, Russel W. & Devinney, Timothy M. (2010) 'Why Don't Consumers Consume Ethically?', *Journal of Consumer Behaviour* 9(6): 426–436.
- Uusitalo, Liisa (1997) 'Kuluttajien ympäristöä koskevat valinnat', *Liiketaloudellinen aikakauskirja* 1: 15–31.